

Kommunedirektørens kommentarer

Kommunedirektøren legger med dette fram sitt forslag til årsbudsjett 2022 og virksomhetsplan 2022–2025 for Tynset kommune. Budsjett- og økonomiplanforslaget tar utgangspunkt i sist vedtatte virksomhetsplan for 2021–2024, inneværende års drift og investeringer, statsbudsjettets inntektsrammer og øvrige føringer, kommunens overordnede planer, føringer lagt av kommunestyret jf. sak 65/21, vedtak i Formannskapet jf. Sak 119/21 og kommunens generelle økonomiske situasjon. Det er lagt særlig vekt på å framstille en virksomhetsplan som hensyntar følgende:

1. Er realistisk sett ut ifra dagens kunnskapsgrunnlag,
2. Viser et politisk handlingsrom
3. Legger grunnlag for et økonomisk handlingsrom for å imøtekomme nye utfordringer.

Kommunestyret fattet i kommunestyresak 65/21 blant annet følgende vedtak og føringer for budsjett og økonomiplanprosessen:

1. Årlig avsetning til disposisjonsfond skal være i intervallet 0 til ca. 9,5 MNOK. Dette betyr at disposisjonsfondet ikke skal benyttes til å finansiere driften i økonomiplanperioden.
2. Disposisjonsfondet skal ikke være lavere enn 10 % av brutto driftsinntekter i løpet av økonomiplanperioden.
3. Netto lånegjeld skal ikke overstige 90 % av brutto driftsinntekter i løpet av økonomiplanperioden. Dette betyr at investeringsbudsjettet for perioden må reduseres under budsjett- og økonomiplanprosessen.

I kommunedirektørens forslag til årsbudsjett for 2022, er alle disse punktene oppfylte.

Nøkkeltall

Det framlagte budsjettet for 2022 viser et netto driftsresultat på 2 % av frie inntekter. Avsetningen til disposisjonsfondet er på kr 7.208.000.- En generell anbefaling er at netto driftsresultat skal tilsvare 3,1 % av frie inntekter. Ut fra budsjetterte frie inntekter i økonomiplanperioden tilsier dette en avsetning til disposisjonsfond på i overkant av 10 MNOK årlig. Det er med andre ord fortsatt jobbes med mål om en ytterligere økning i budsjetterte netto driftsresultat. I alle årene i økonomiplanperioden 2022–2025, legges det opp til en avsetning til disposisjonsfond, men for alle årene er avsetningen lavere enn 10 MNOK (høyest avsetning på 9,1 mill i 2025, lavest avsetning 5,9 mill i 2023). Imidlertid er dette en betydelig bedring sett i forhold til hva som er lagt til grunn i senere års budsjettprosesser. Men det må samtidig påpekes at man er på rett vei. Det er en betydelig økning i avsetning til disposisjonsfond enn hva som ble vedtatt i budsjett 2021. Hovedgrunnen til at dette har latt seg gjøre er følgende:

1. Økning i kommunens frie inntekter
2. Reduserte pensjonskostnader
3. 1,5% realnedgang i rammene til samtlige enheter.

Hva gjelder disposisjonsfondets størrelse, så er man allerede i 2022 godt i overkant av måltallet på 10% av brutto driftsinntekter.

Det legges opp til et betydelig låneopptak i økonomiplanperioden. Hovedårsaken er vedtatt strukturendring innen Helse og omsorg. Dette er investeringer som vil berede grunnen for betydelig effektivisering og bedre ressursutnyttelse. Til syvende og sist er dette tiltak som vil komme innbyggerne til gode.

Bruk av disposisjonsfond

I kommunedirektørens forslag til virksomhetsplan, legges det opp til bruk av disposisjonsfond, parallelt til at det gjennomføres avsetning. Bruk av disposisjonsfond gjelder følgende punkter:

- 1,75 MNOK - 4-årig avsetning til vedlikeholds- og ENØK midler.
- 0,5 MNOK - Oppgradering av inventar og utstyr på Tjønnsenteret.
- 1,0 MNOK - Byutviklingsmidler

Kommunedirektøren legger med dette opp til forslag om en aktiv forvaltning og bruk av disposisjonsfondet. Forutsetninger for bruk av fondet er som følger:

Virksomhetsplan 2022 – 2025

1. Avsetning til vedlikehold av kommunale bygg. Dette begrunnes med at kravet til avsetning til disposisjonsfondet kan sees i sammenheng med årlig slitasje og forringelse av kommunens bygg og anlegg. Ved å bruke av disposisjonsfondet til dette formålet, vil dette være i samsvar med begrunnelsen for avsetningen til disposisjonsfondet.
2. Tiltak av begrenset tidsvarighet, dvs ikke drift. Man unngår da i tillegg å legge midlertidige driftskostnader inn i driften.

Låneopptak

I tråd med kommunestyrets føringer, skal netto lånegjeld ikke overstige 90 % av brutto driftsinntekter i løpet av økonomiplanperioden. Dette tilsvarer 160 % av frie inntekter. I kommunedirektørens forslag, er denne forutsetningen holdt. I perioden ligger låneopptaket på ca 140 % av de beregnede frie inntektene. Det må her bemerkes at det ikke er lagt inn låneopptak til nytt svømmebasseng, til tross for at det er satt av fondsmidler til denne investeringen.

De største driftsmessige endringene i virksomhetsplanen

Barnehage

Barnehagene vil i budsjett- og økonomiplanperioden få en stor kostnadsvekst grunnet følgende forhold:

- Økt tilskudd private barnehager utover lønns- og prisvekst. Økning av antall barn totalt og økning av andelen barn under 3 år, gjør at det kommunale tilskuddet som de private barnehager iht lov og forskrift har krav på øker med 3,1 mill utover lønns og prisvekst
- Redusert foreldrebetaling.
- Behov for økte årsverk grunnet flere og yngre barn. Fødselstallene i 2020 og 2021 er høyere enn alle foregående år, etter 2015. Det gjør at antallet barn i barnehagene har økt i 2021 og øker ytterligere i 2021. Det er andelen små barn, under 3 år, som øker. Denne aldersgruppa krever iht lov dobbelt så mye bemanning og er dobbelt så dyre som plassene for barn over 3 år.

Barnehagene kompenseres delvis med en rammeøkning på kr 3,8 MNOK. I tillegg gjennomfører barnehagen betydelige tiltak for å dekke inn den totale (brutto) kostnadsøkningen som er på nærmere 6 MNOK.

Barnevern

Grunnet reform og overføringer av statlige oppgaver til kommunen kompensert gjennom økning i rammetilskudd, har det vært krevende å framskaffe så riktige tall som mulig som grunnlag for budsjettering. Kostnadsøkningen på barnevern forklares i følgende forhold:

- Økning merkostnader i og utenfor familie.
- Merkostnader lønn/administrasjon grunnet at videre finansiering av 3 øremerkede stillinger nå skal dekkes ved overføring i rammetilskudd.

På grunn av nedskalering av tjenesten for enslige mindreårige, som ligger innenfor tjenesteområdet til barnevern, så blir det ingen større endringer i selve rammen til tjenesteområdet- barnevern.

Teknisk

Tjenesten foreslås tilført kr 1,2 MNOK i økt ramme. Dette skyldes i hovedsak økte strømkostnader, samt behov for innføring av nye lovpålagte serviceavtaler.

Legekontoret

Etter en lengre periode med store utfordringer knyttet til rekruttering av leger, gjennomføres rekruttering av 3 leger til en tredelt Nordsjøturnus. Tiltaket vil ha en forventet netto kostnadsvekst på 1,5 MNOK.

Skolene

Skolene melder om utfordringer knyttet til sterk økning av spes.ped. tiltak. I tillegg rapporteres det om et for høyt driftsnivå på Tynset barneskole i 2. tertial 2021. På grunn av overganger ved nytt skoleår, så synliggjøres de økonomiske utfordringene i hovedsak i Tynset ungdomsskoles budsjett. Utfordringsbilde er imidlertid sammensatt. Kommunedirektøren foreslår at den samlede virksomheten tilføres 1 MNOK til felles grunnskole, og at midlene kan fordeles internt av med rapportering i kommunens tertialrapporter.

Nye krav om samhandling

Kommunen står nå ovenfor betydelige utfordringer som vil kreve økt grad av koordinerte tjenester og samhandling. Økte krav til samhandling om tjenester rundt barn og unge, ny barnevernlov mm, er noen

Virksomhetsplan 2022 – 2025

av mange utfordringsområder. Skal kommunen lykkes med omstilling på disse områdene, må det tilføre ressurser til omstilling. Kommunedirektøren tilrår at det settes av kr 1.0 MNOK på rådmannens ansvar til dette formålet.

Byutvikling

Tynset kommune har gjennom planprosessen med kommuneplanens arealdel og kommunedelplan Tynset by, greid å skape et unikt engasjement i befolkningen. Gjennom dette engasjementet, spesielt knyttet til byutvikling, har det kommet en enorm mengde forslag til tiltak. Tiltakene kan kategoriseres i tiltak som gir økt urban sentrumsaktivitet, sosiale møteplasser, forskjønning og tiltak rettet mot barn og ungdom. For å videreføre engasjementet er det avgjørende at Tynset kommune viser handlekraft gjennom rask realisering av noe tiltak. Kommunedirektøren tilrår at det settes av kr 1.0 MNOK til formålet, finansiert fra disposisjonsfondet.

Behov for omstillingen

Som tidligere nevnt, vil barnevernsreformen starte opp i 2022. Dette er en reform, som gjennom juridiske og økonomiske krav, betinger at kommunen skal jobbe på en annen måte en tidligere. Mandatet er tydelig: Kommunen skal redusere antall kostbare omplasseringer utenfor hjemmet. Alternativet skal være styrking av barnets egen ressursbase. Styrkingen skal utføres av kommunens og nærmiljøets ressurser i samarbeid. Med andre ord, så vil ikke dette bare være en oppgave for barnevernet, men også tjenester som skole, barnehage, helse og Nav mfl.

Men det er ikke bare innen barnevernet vi nå ser denne type utfordringsbilde bli tydelig. Større endringer som vil kreve utstrakt samarbeid og koordinering av kommunale tjenester, er noe vi ser innen en rekke planer, reformer, stortingsmeldinger og egne erfaringer. Følgende kan nevnes:

- Kompetanseløftet
- Samhandlingsreformen
- Kommunebrevet 2021 – Arbeids og velferdsforvaltningen.
- Helsefellesskap
- Leve hele livet
- S sammensatt utfordringsbilde – barn og unges psykiske helse – ettervirkning etter pandemien.
- FN's bærekraftsmål.

I tillegg har kommunens ansvar gjennom ny kommunelov blitt betydelig presisert. Det skal for hver enkelt tjeneste og særlov være tilstrekkelig internkontroll.

Det tegner seg her et stort og komplisert utfordringsbilde. Pr. i dag har ikke Tynset kommune struktur eller kultur for den samhandlingen og koordineringen av tjenester som forventes av staten. I tillegg vil Tynset kommunes betydelige rolle som vertskommune for ulike interkommunale samarbeid forsterke utfordringsbildet. Skal man lykkes med målet om økt samhandling og koordinering av tjenester, internt og på tvers av kommunegrensene, og i tråd med nasjonale forventninger, må det jobbes systematisk på følgende områder:

- Lederutvikling
- Økonomistyring som gir handlingsrom for utprøving og etablering av nye samarbeidsmetoder.
- Kontinuerlig vurdere hensiktsmessigheten i kommunens organisering, slik at denne ikke blir til hinder for den ønskede utviklingen.

Tynset kommune som tjenesteleverandør

Tynset kommune leverer omfattende tjenester av høy kvalitet til sine innbyggere. I 2021 ble Tynset kommune rangert som 21. beste kommune i kommunebarometeret. Tynset kommune har over tid ligget godt an i denne kåringen. En skal selvfølgelig være forsiktig med å trekke bastante konklusjoner, men kåringen baseres på det som er vurdert som viktige nøkkeltall i KOSTRA.

Med tanke på de utfordringene Tynset kommune har foran seg, så er dette et meget godt utgangspunkt. Vi vet at vi har grunnleggende gode tjenester, og dette kan brukes videre som referanse. Så vil neste store steg bli samarbeid og koordinering for å gjøre tjenestene enda mer rettede mot endrede forventninger og behov.

Bærekraftig utvikling og framtidstro

Gjennom budsjettplanlegging, vektlegges ofte utfordringsbildet, og i særlig grad de økonomiske utfordringene. Dette er i seg selv ganske naturlig, den gang et kontinuerlige arbeid med samfunnsutvikling, konkurranse og økonomisk vekst er nødvendig for «å henge med» som et distriktssamfunn. Dette er sterke og nødvendige drivkrefter, men det er viktig at dette alltid vurderes i forhold til en bærekraftig utvikling. Da er det verdt å minne om definisjonen på en bærekraftig samfunnsutvikling, dvs en «samfunnsutvikling som imøtekommer

dagens forbruksbehov uten å forringe mulighetene for kommende generasjoner til å få dekket sine». Med tanke på at vi akkurat nå lever på det beste stedet, i det beste landet, i den beste tidsperioden noensinne, så burde dette gi både optimisme og framtidstro, men også en forpliktelse om at vi nå har alle muligheter til å forvalte vårt samfunn og våre ressurser på måte slik at mulighetene for generasjoner om noen hundre også skal kunne leve, bo og drive samfunnsutvikling på Tynset.

Erling Strålberg
Kommunedirektør